

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Методична серія

Випуск № 475

**Т. І. Лункіна,
Л. С. Дранус**

**КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ТА ЕТИКА ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ**

Методичні рекомендації

*Для виконання самостійної роботи
здобувачами вищої освіти ступеня «бакалавр»
спеціальності D 3 «Менеджмент» денної форми навчання*

Миколаїв – 2026

УДК 005.35 (075)

Л 84

*Рекомендовано до друку радою факультету
економічних наук ЧНУ ім. Петра Могили
(протокол № 1.8.4 від 28 серпня 2025 р.)*

Рецензенти:

Бурковська А. В., канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, Миколаївський національний аграрний університет.

Черненко К. П., канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри фінансів і кредиту ЧНУ ім. Петра Могили.

Лункіна Т. І., Дранус Л. С.

Л 84 Корпоративна соціальна відповідальність та етика ведення бізнесу : метод. рек. для виконання самост. роботи здобувачами вищ. освіти ступеня «бакалавр» спец. Д 3 «Менеджмент» денної форми навчання. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2026. 32 с. (Методична серія ; вип. 475)

Методичні рекомендації з дисципліни «Корпоративна соціальна відповідальність та етика ведення бізнесу» розроблені згідно з освітньо-професійною програмою підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Д 3 «Менеджмент».

УДК 7.012 (076)

ISSN 1811-492X

© Лункіна Т.І.,

© Дранус Л.С.,

© ЧНУ ім. Петра Могили, 2026

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни.....	4
Мета, завдання та результати вивчення дисципліни.....	5
Програмні компетенції.....	7
ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	8
Тема 1. Концептуальні основи розвитку корпоративної соціальної відповідальності. Соціальне підприємництво.....	8
Тема 2. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу в системі управління організацією. Кодекс етики.....	10
Тема 3. Формування відносин із працівниками на засадах соціальної відповідальності. Етичне поводження працівників і компанії.....	12
Тема 4. Екологічні аспекти корпоративної соціальної відповідальності.....	13
Тема 5. Інформаційна політика і соціальна звітність.....	14
Тема 6. Оцінка результативності корпоративної соціальної відповідальності.....	16
Тема 7. Соціальна відповідальність різних суб'єктів суспільного розвитку.....	20
Питання для підсумкового контролю.....	26
МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	28
МЕТОДИ КОНТРОЛЮ.....	28
Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання.....	28
Список рекомендованої літератури.....	29

Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Корпоративна соціальна відповідальність та етика ведення бізнесу	
Галузь знань	D «Бізнес, адміністрування та право»	
Спеціальність	D3 «Менеджмент»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Менеджмент	
Рівень вищої освіти	Бакалавр	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання		
Навчальний рік	2025-2026 н.р.	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	1	1
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредитів / 90 годин	
Структура курсу: - лекційні заняття - семінарські заняття (практичні, лабораторні, пів групові) - годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	30	6
	15	4
	45	80
Відсоток аудиторного навантаження	50	11
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)		
Форма підсумкового контролю	залік	

Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета: вивчення цієї дисципліни є формування у фахівців базових знань з теорії та практики корпоративної соціальної відповідальності та етики ведення бізнесу й набуття ними відповідних професійних компетенцій, що забезпечують формування соціально-відповідальної поведінки.

Завдання:

- розглянути методичні та практичні питання концепції корпоративної соціальної відповідальності;
- виробити елементарні навички етичного поводження, продемонструвати способи реалізації моральних цінностей в економічній практиці;
- розвинути у ЗВО навички соціально-етичного осмислення сучасного бізнесу й менеджменту.

Очікувані результати навчання:

- демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтовувати управлінські рішення;
- виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень;
- демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності;
- уміти працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії, які дозволяють досягати професійних цілей; знати вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної і правової держави;
- демонструвати здатність діяти соціально відповідально на основі етичних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства.

У результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- концептуальні основи розвитку КСВ та етичного ведення бізнесу;
- місце КСВ в системі управління організацією;
- особливості соціальної відповідальності різних суб'єктів суспільного розвитку;
- принципи чесної конкуренції, етичної поведінки компаній щодо партнерів та соціально-відповідального маркетингу;

- екологічні аспекти КСВ, стандарти екологічного менеджменту (ISO 14001, 14000);

- зміст, структуру і вимоги міжнародних стандартів звітності, особливості соціальної звітності в Україні.

має вміти:

- ідентифікувати, аналізувати і ранжувати очікування заінтересованих сторін організації з позицій концепції КСВ;

- спираючись на стандарти МОП, Європейського Союзу і національного законодавства забезпечувати дотримання принципів Глобального договору у сфері праці;

- узагальнювати матеріали аналізу для формування пропозицій щодо удосконалення програм КСВ;

- застосовувати основні принципи прийняття етичних управлінських рішень;

- збирати й оцінювати інформацію з КСВ для прийняття рішень і формування пропозицій до програм розвитку організації;

- розробляти етичні кодекси організацій, фахівців різних професій;

- на основі інформаційної політики організації поширювати інформацію про КСВ;

- аналізувати соціальну звітність організації і готувати необхідну інформацію для її формування;

- за допомогою сучасного методичного інструментарію розробляти систему моніторингу ефективності діяльності організації у сфері КСВ та оцінювати результативність програм КСВ;

- розробляти та впроваджувати процедури здійснення соціального аудиту;

- аналізувати нефінансові ризики, пов'язані з діяльністю організації та розробляти заходи із запобігання або зниження ризиків.

Програмні компетенції

Д3 «Менеджмент»

загальні компетентності: ЗК 1, 2, 5, 15, 16

Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК 1).

Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій; використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК 2).

Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 5).

Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів) (ЗК 15).

Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності (ЗК 16).

фахові компетентності: СК 6

Здатність діяти соціально відповідально і свідомо (СК 6).

програмні результати навчання: ПРН 1, 2, 12, 15

Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ПРН 1).

Зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя (ПРН 2).

Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації (ПРН 12).

Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності (ПРН 15).

ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Концептуальні основи розвитку корпоративної соціальної відповідальності. Соціальне підприємництво.

Теми доповідей:

- 1.1. Соціальна відповідальність у трактуванні вітчизняних і зарубіжних науковців.
- 1.2. Становлення та розвиток соціальної політики : практичний аспект.
- 1.3. Соціальний захист у сфері корпоративної соціальної відповідальності.
- 1.4. Ставлення до аспектів корпоративної соціальної відповідальності (соціологічне опитування).
- 1.5. Еволюція концепції корпоративної соціальної відповідальності бізнесу.
- 1.6. Сучасний стан розвитку концепції корпоративної соціальної відповідальності в Україні.
- 1.7. Історія становлення та розвитку корпоративної соціальної відповідальності (етапи).
- 1.8. Каталог соціальних підприємств в Україні.
- 1.9. Іноземний досвід формування соціального підприємництва.

Таблиця 1.1

Соціальна відповідальність та корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) у трактуванні різних авторів

№	Автор	Тлумачення
1.	Говард Боуен	
2.	Філіп Котлер	
3.	Лорд Холм, Річард Уаттс	
4.	Найл Фіцджеральд	
5.	Джим Райлі	
6.	Мілтон Фрідман	
7.	Юрій Благов	
8.	Європейський Альянс корпоративної соціальної відповідальності	
9.	Міжнародна організація праці	
10.	«Зелена книга» ЄС	
11.	Девід Краутер	
12.	Конфедерація роботодавців України	
13.	Соціально-відповідальний бізнес (спільнота – Україна)	
14.	Ф. Євдокімов, М. Губська	
15.	Н. Водницька	
16.	Л. А. Грицина	
17.	С. Литовченко, М. Корсакова	
18.	Є. Суєтенков, М. Пасько	
19.	О. О. Охріменко, Т. В. Іванова	

Тема 2. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу в системі управління організацією. Кодекс етики.

Теми доповідей:

- 2.1. Сутність і значення соціально відповідального бізнесу.
- 2.2. Розвиток соціально відповідального бізнесу в Україні.
- 2.3. Міжнародний досвід формування соціально відповідального бізнесу.
- 2.4. Соціалізація освіти як один із напрямів підвищення обізнаності суспільства. Етичне поведіння.
- 2.5. Соціальна відповідальність у ЗВО України.
- 2.6. Кодекси етики: їх роль і значення.

Таблиця 2.1

Хто або що повинно стимулювати розвиток вашого соціально-відповідального бізнесу

Назва підприємства (вказати район, область)		
Перелік питань	Результати опитування	Побажання
1. Пільгове кредитування для організацій, підприємств, компаній, які впроваджують корпоративну соціальну відповідальність (КСВ)		
2. Зменшення рівня державного втручання у КСВ		
3. Приклади впровадження КСВ різних організацій, підприємств, компаній (позитивні)		
4. Власна соціальна відповідальність (відповідальність лідера аграрного підприємства)		
5. Результативність від впровадження КСВ в організаціях, підприємствах, компаніях		
6. Пропозиції місцевих органів влади щодо запровадження організацій, підприємств, компаній (соціальне партнерство)		
7. Публічне визнання організацій, підприємств, компаній, які впроваджують соціальну відповідальність		
8. Інвестори		
9. Держава (на законодавчому рівні – закони, концепції)		
10. Наявність банку соціальних програм		
11. Інше (зазначити, що саме)		

Таблиця 2.2

**Аналіз упровадження КСВ
на підприємствах, організаціях, компаніях (вказати...) у ... році**

Форми КСВ	Підприємства (назва)		

1. Ніколи не затримуємо заробітної плати	+	+	+
2. Регулярно підвищуємо заробітну плату	+	-	+
3. Відсутність дискримінації			
4. Підвищення кваліфікації для працівників			
5. Гнучкий графік роботи			
6. Надання медичної допомоги			
7. Безкоштовні чай, кава			
8. Додаткове фінансове заохочення			
9. Система кредитування			
10. Здійснюємо спонсорську допомогу: (дитячі будинки, школи, лікарні)			
11. Наявність спеціального бюджету соціальних і екологічних програм			
12. Взаємозв'язок з громадськістю для провадження соціальної відповідальності			
13. Зменшення викидів у навколишнє середовище			
14. Впровадження енергозберігаючих технологій			
15. Програми використання та утилізації відходів			
16. Поінформованість про підприємство (організацію, компанію) на власному сайті			
17. Інше			

Таблиця 2.3

Які, на вашу думку, є перешкоди під час впровадження КСВ

Назва підприємства, організації, компанії (вказати район, область)		
Перелік питань	Результати опитування	Побажання
1. Брак коштів		
2. Низький рівень обізнаності щодо принципів КСВ		
3. Податкове навантаження		
4. Низький рівень державного нормативно-правового регулювання		
5. Незацікавленість у веденні соціально відповідального бізнесу		

Продовження таблиці 2.3

Назва підприємства, організації, компанії (вказати район, область)		
Перелік питань	Результати опитування	Побажання
7. Відсутність організацій та підприємств, які б спонукали до ведення соціально відповідального бізнесу		
8. Інше (зазначити)		

Тема 3. Формування відносин із працівниками на засадах соціальної відповідальності. Етичне поводження працівників і компанії.

Теми доповідей:

- 3.1. Система показників соціальної відповідальності у сфері взаємовідносин із персоналом.
- 3.2. Соціальні зобов'язання, соціальний контракт.
- 3.3. Етика службових і ділових відносин.
- 3.4. Етичне поводження працівників і компанії.

Таблиця 3.1

Розмір нарахованої та фактично виплаченої заробітної плати підприємств (організацій, компаній) ... району (вказати район), 20...р.

Місяць	Нараховано, тис. грн	Виплачено, тис. грн	Виплачено у % до нарахованого
Січень			
Лютий			
Березень			
Квітень			
Травень			
Червень			
Липень			
Серпень			
Вересень			
Жовтень			
Листопад			
Грудень			
Разом			

Таблиця 3.2

**Показники заробітної плати підприємства (організацій, компаній)
... району (вказати район), 20...-20...рр.**

Роки	Номінальна середньомісячна заробітна плата, грн	У % до попереднього року	У % до середнього рівня, який склався в економіці області
20...			
20...			
20...			

Тема 4. Екологічні аспекти корпоративної соціальної відповідальності.

Теми доповідей:

- 4.1. Інвестування в агроекологію: перспективи та напрями.
- 4.2. Виробництво екологічно-чистої продукції на сучасному етапі.
- 4.3. Використання принципів «зеленого офісу» аграрними підприємствами.
- 4.4. Нормативно-правове регулювання екологізації в Україні.
- 4.5. Професії майбутнього на основі екологізації.

Таблиця 4.1

Екологічні КРІ компанії (за останні 3-5 років)

Рік	Споживання електроенергії (МВт·год)	Частка зеленої енергії (%)	Водоспоживання (тис. м ³)	Викиди CO ₂ (тис. тонн)	Відходи (тонн)	Перероблено відходів (%)
2021						
2022						
2023						
2024						
2025						

Таблиця 4.2

Екологічні показники України (за останні 3-5 років)

Рік	CO ₂ на душу населення (т/особу)	Промислові викиди (млн тонн)	Питомі викиди (кг/л млн грн продукції)	Відновлена енергія (%)	Відходи (млн тонн)
2021					
2022					
2023					
2024					
2025					

Тема 5. Інформаційна політика і соціальна звітність.Теми доповідей:

- 5.1. Нефінансове звітування: «Звіт про прогрес».
- 5.2. Звіт про КСВ.
- 5.3. Звіт про прогрес реалізації принципів Глобального договору.
- 5.4. Звіт зі сталого розвитку.
- 5.5. Звіт за стандартом AA1000.
- 5.6. Рейтинг прозорості компаній щодо соціальної відповідальності.
- 5.7. Характеристика нефінансової звітності підприємств.
- 5.8. Переваги та особливості нефінансової звітності.

Таблиця 5.1

Оцінка нефінансових звітів в Україні

Документи	Роки							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1. Звіт з прогресу GR								
2. Нефінансовий звіт								
3. GRI нефінансовий звіт								
4. Верифікований нефінансовий звіт								

Джерело: <http://www.unglobalcompact.org/COP>; за даними Спільноти Соціально Відповідального Бізнесу

Таблиця 5.2

Оцінка нефінансових звітів в Україні у розрізі підприємств

Підприємство	Назва документа (звіту)	Роки							
		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ДТЕК									
Оболонь									
.....									
.....									
.....									

Таблиця 5.3

Перелік питань, які розглядаються підприємствами під час формування нефінансової звітності (Глобальний договір ООН)

Перелік питань	Кількість питань, які розглядаються підприємствами	Роки							
		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Підвищення кваліфікації									
Гідна праця і умови життя									
.....									
.....									
.....									

Тема 6. Оцінка результативності корпоративної соціальної відповідальності.

Теми доповідей:

- 6.1. Ефективність соціальної відповідальності.
- 6.2. Соціальна цінність: основні індикатори.
- 6.3. Розрахунок соціальних індикаторів в Україні, міжнародне порівняння.
- 6.4. Практики соціалізації в Україні.
- 6.5. Ціннісні орієнтири суспільства як фактори впливу на формування корпоративної соціальної відповідальності.

Таблиця 6.1

Оцінка ефективності СВ перед споживачами (вказати підприємство, організацію, компанію)

Показники	Попередній період	Поточний період	Динаміка, %	Бали	
				Базові	Фактичні
Якість					
Гарантійний ремонт від річного обороту, %				50	
Повернення продукції, %				10	
Сертифікати якості, %				10	
Нагороди, кількість, шт.				5	
Відсутність судових позовів, кількість				5	
Ефективність					
Реалізація продукції, тис. грн				50	
- озима пшениця				..	
- озимий ячмінь				..	
- сояшник					
.....					
Підвищення попиту на продукцію, %				30	
Зниження попиту на продукцію, %				20	

Таблиця 6.2

**Оцінка ефективності СВ перед робітниками на
(зазначити підприємство, організацію, компанію)**

Показники	Попередній період	Поточний період	Динаміка, %	Бали	
				Базові	Фактичні
Якість					
Чисельність працівників, осіб				5	
Кількість працівників, які мають медичну страховку, осіб				10	
Кількість працівників, яким виплачено соціальні пільги та страховку, осіб				10	
Кількість працівників, яким надано путівки в пансіонати й дитячі табори, осіб				10	
Програми підвищення кваліфікації і перепідготовки, грн/особу				10	
Інтенсивність перепідготовки й кваліфікації, частота / кількість осіб				10	
Освітній рівень працівників, грн / кількість осіб				10	
Розвиток корпоративних комунікацій, допомога працівників у прийнятті рішень, соціально-відповідальна реструктуризація, + або -				10	
Наявність профспілки, + або -				5	
Наявність бомбосховищ					
Фінансова підтримка персоналу під час воєнних дій в Україні, грн					
Ефективність					
Середня заробітна плата / мінімальну заробітну плату по регіону, грн/грн				10	
Виробниче каліцтво, %				5	
Ротація кадрів, %				5	

Таблиця 6.3

Оцінка ефективності СВ на (зазначити підприємство, організацію, компанію) з органами державної влади

Показники	Попередній період	Поточний період	Динаміка, %	Бали	
				Базові	Фактичні
Якість					
Участь в підтримці і розвитку інфраструктури сільської території, тис.грн				20	
Співпраця з органами державної влади щодо розвитку території, тис. грн				20	
Збереження і розвиток ЖКГ, тис. грн				10	
Нагороди, подяки, кількість				15	
Ефективність					
Відсутність судових позовів, кількість				15	
Приватно-державне партнерство, кількість				20	

Таблиця 6.4

Оцінка ефективності СВ на (зазначити підприємство, організацію, компанію) у сфері охорони навколишнього середовища

Показники	Попередній період	Поточний період	Динаміка, %	Бали	
				Базові	Фактичні
Якість					
Економія використання природних ресурсів, %				15	
Повторне використання і утилізація відходів, %				15	
Попередження забруднення навколишнього середовища, шт.				15	
Екологічна безпека виробництва і перевезень, кількість нагород				10	
Екологічно безпечна продукція, кількість нагород				15	
Проведення акцій щодо озеленення і благоустрою, кількість				10	
Ефективність					
Відсутність штрафів, судових позовів, кількість				10	
Відсутність аварій на виробництві, кількість				10	

Таблиця 6.5

Оцінка ефективності СВ на (зазначити підприємство, організацію, компанію) у сфері відносин із суспільством

Показники	Попередній період	Поточний період	Динаміка, %	Бали	
				Базові	Фактичні
Підтримка соціально незахищених верств населення, тис. грн				20	
Підтримка сфери культури і мистецтва, тис. грн				20	
Підтримка освітніх заходів, тис. грн				20	
Підтримка спорту і здорового способу життя, тис. грн				20	
Соціальний аудит (нефінансова звітність), підтвердження				20	

Тема 7. Соціальна відповідальність різних суб'єктів суспільного розвитку.Теми доповідей:

- 7.1. Навести структуру соціальних інвестицій бізнесу в Україні протягом останніх років.
- 7.2. Корпоративна соціальна відповідальність як напрям покращення соціального розвитку підприємств.
- 7.3. Форми прояву корпоративної соціальної відповідальності, специфіка, суспільні вигоди.
- 7.4. Принципи та завдання державної політики у сфері соціальної відповідальності.
- 7.5. Розробка соціальної стратегії: структурні підрозділи.

Таблиця 7.1

Соціальний розвиток окремих країн (2010-2025 рр.)

Країна	ВВП на душу населення (дол. США)	Очікувана тривалість життя	Письменність серед дорослих, %	Показник людського розвитку
2010 р.				
США				
Франція				
Німеччина				
Англія				
Китай				
Японія				
СНД				
Україна				
2015 р.				
США				
Франція				
Німеччина				
Англія				
Китай				
Японія				
СНД				
Україна				
США				
2020 р.				
США				
Франція				
Німеччина				
Англія				
Китай				
Японія				
СНД				
Україна				
2025 р.				
США				
Франція				
Німеччина				
Англія				
Китай				
Японія				
СНД				
Україна				

Таблиця 7.2

Соціальні й економічні тенденції в окремих країнах світу

Країна	Очікувана тривалість життя (роки)			Рівень освіченості (%)			Реальний ВВП на душу населення (дол. США)		
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.
США									
Франція									
Німеччина									
Англія									
Китай									
Японія									
СНД									
Україна									

Таблиця 7.3

Розмір соціальних виплат в Україні протягом 2015-2025 рр.

Рік	Розмір мінімальної заробітної плати, грн	Розмір мінімальної пенсії, грн	Прожитковий мінімум, грн
2015			
2016			
2017			
2018			
2019			
2020			
2021			
2022			
2023			
2024			
2025			

Таблиця 7.4

Видатки Державного бюджету України у 2020-2025 рр., млн грн

Показники	2020 р.	%	2021 р.	%	2022 р.	%	2023 р.	%	2024 р.	%	2025 р. у % до 2020 р.
Загальнодержавні функції											
Оборона											
Громадський порядок, безпека та судова влада											
Економічна діяльність											
Охорона навколишнього середовища											
Житлово-комунальне господарство											
Охорона здоров'я											
Духовний та фізичний розвиток											
Освіта											
Соціальний захист та соціальне забезпечення											
Інші видатки											
Усього:											

Таблиця 7.5

Видатки бюджету м. Миколаєва у 2020 році, грн

Видатки бюджету за функціональною структурою	Загальні видатки	Спеціальні видатки
Державне управління		
Освіта		
Соціальний захист та соціальне забезпечення		
Житлово-комунальне господарство		
Культура і мистецтво		
Засоби масової інформації		
Фізична культура і спорт		
Будівництво		
Сільське і лісове господарство, рибне господарство та мисливство		

Продовження таблиці 7.5

Видатки бюджету за функціональною структурою	Загальні видатки		Спеціальні видатки	
Транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатика				
Інші послуги, пов'язані з економічною діяльністю				
Охорона навколишнього природного середовища та ядерна безпека				
Запобігання та ліквідація надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха				
Цільові фонди				
Видатки, не віднесені до основних груп				
Всього видатків				

Таблиця 7.6

Показники соціально-економічного розвитку України протягом 2005-2017 рр.

Роки	ВВП, млн грн	Зведений бюджет	
		Доходи, млрд грн	Видатки, млрд грн
2015			
2016			
2017			
2018			
2019			
2020			
2021			
2022			
2023			
2024			
2025			
2017 р. у % до 2005 р.			

Таблиця 7.7

Основні показники розвитку регіонів України

Регіон	ВРП на душу населення у 2025 р., грн	Зайнятість на малих підприємствах на 100 населення у 2025 р., працівників	Рівень безробіття у 2025, %	Валове нагромадження основного капіталу на душу населення у 2025, грн
Автономна Республіка Крим				
Вінницька				
Волинська				
Дніпропетровська				
Донецька				
Житомирська				
Закарпатська				
Запорізька				
Івано-Франківська				
Київська				
Кіровоградська				
Луганська				
Львівська				
Миколаївська				
Одеська				
Полтавська				
Рівненська				
Сумська				
Тернопільська				
Харківська				
Херсонська				
Хмельницька				
Черкаська				
Чернівецька				
Чернігівська				
м. Київ				
м. Севастополь				

Питання для підсумкового контролю

Перелік питань до заліку:

1. Суть та значення корпоративної соціальної відповідальності.
2. Історія розвитку корпоративної соціальної відповідальності.
3. Концепція менеджменту зацікавлених сторін.
4. Моделі корпоративної соціальної відповідальності (американська, європейська, японська тощо).
5. Міжнародні ініціативи як чинник формування і розвитку КСВ (Глобальний договір ООН).
6. Права людини і трудові практики як предмет КСВ.
7. Особливості європейської моделі внутрішньої КСВ.
8. Законодавство України у сфері праці як основа КСВ у відносинах з працівниками.
9. Соціальний діалог і КСВ.
10. Кращі трудові практики та показники внутрішньої КСВ: вітчизняний і зарубіжний досвід.
11. Формування складової корпоративної соціальної відповідальності у відносинах зі споживачами.
12. Міжнародні ініціативи та законодавство України у сфері захисту прав споживачів.
13. Етична поведінка компаній щодо контрагентів по бізнесу.
14. Відповідальне управління ланцюгами постачання.
15. Відповідальне ставлення до інвесторів та дотримання принципів корпоративного управління.
16. Історичні аспекти залучення та розвитку громад: від патронату до соціальних інвестицій.
17. Вплив громади на роботу компаній та відповідальність компаній перед населенням.
18. Розвиток партнерств з місцевою владою та громадою.
19. Співпраця бізнес-структур з неурядовими організаціями.
20. Особливості забезпечення КСВ у малому та середньому бізнесі.
21. Суть та значення відповідального ставлення організацій до довкілля.
22. Законодавство України про охорону навколишнього середовища.
23. Програми з контролю забруднення та захисту довкілля, збереження природних ресурсів, дотримання екологічних стандартів тощо.
24. Міжнародний і український досвід упровадження принципів екологічної відповідальності організацій.
25. Соціальна відповідальність ЗМІ: вплив на поведінкові моделі в суспільстві.
26. Етичні кодекси компаній.

27. Місце КСВ у корпоративній інформаційній політиці.
28. Побудова системи комунікацій з КСВ.
29. Корпоративні соціальні звіти: сутність, завдання і структура.
30. Особливості соціальної звітності компаній в Україні.
31. Показники внутрішньої КСВ.
32. Методи та процедури оцінювання ефективності програм КСВ.
33. Соціальний аудит. Збалансована система показників.
34. Методи оцінювання ділової репутації соціально відповідальної компанії.
35. Моніторинг ефективності діяльності організації у сфері соціальної відповідальності.
36. Корпоративна культура на підприємстві.
37. Місія та цінності.
38. Соціальний пакет.
39. Мотивація працівника.
40. Права людини і трудові практики як предмет КСВ.
41. Міжнародні стандарти соціальної політики у сфері праці.
42. Взаємозв'язок КСВ та економічної ефективності.
43. Індексний метод оцінювання КСВ міжнародній практиці.
44. Оцінка результативності управління соціальною відповідальністю.
45. Рівні розвитку соціальної відповідальності.
46. Кодекс етики: особливості.
47. Етична поведінка на підприємстві та її переваги.
48. Нефінансова звітність.
49. Переваги та недоліки корпоративної соціальної відповідальності.
50. Цілі сталого розвитку.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Словесні: лекційні та семінарське заняття (інформаційні, проблемні, з елементами бесіди, вирішення ситуаційних вправ), навчальна дискусія.

Наочні: спостереження, ілюстрування.

Практичні: вправи різних типів, ситуативне моделювання.

Репродуктивні: відтворення, бесіда.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Опитування. Індивідуальні завдання. Взаємоконтроль (взаємоцінювання). Самоконтроль: рефлексія, самооцінювання, рецензування.

Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Відповіді на семінарських заняттях (дискусії, обговорення, командні завдання, презентації).	45
2	Розв'язок кейсів	10
3	Реалізація та захист соціального проєкту СВ	15
4	Залік	30
	Всього	100
5	***Додаткові бали – неформальна освіта (сертифікат)	10

Результатом вивчення дисципліни є заліку. Умовою допуску до підсумкового контролю знань є позитивні оцінки з поточного контролю знань. Контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою. Максимальну кількість балів, яку може отримати студент протягом семестру становить 70 балів. На заліку максимальна кількість балів – 30 балів.

Список рекомендованої літератури:

1. Соціальна відповідальність : навч. посіб. / Н. М. Сіренко, Т. І. Лункіна, А. В. Бурковська. Миколаїв : МНАУ, 2020. 217 с.
2. Лункіна Т. І. Основні аспекти формування соціальної звітності: іноземний і вітчизняний досвід. Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії та практики. № 2(37), 2021. С. 458-466.
3. Лункіна Т. І. Формування соціальної відповідальності суб'єктів аграрного сектора економіки: концептуальні підходи. Проблеми економіки. №2 (44). 2020. С. 389-396.
4. Лункіна Т. І., Сизоненко Ю. С. Соціалізація молоді з особливими освітніми потребами. Modern Economics. 2021. Вип. 25. С. 98-104.
5. Burkovska A., Shebanina O., Lunkina T., Burkovska A. Socio-Psychological Determinants of Food Security in Ukraine: Causal Aspect. Economic studies. 2022. 31(5). С. 145-162.
6. Лункіна Т. І. Дизайн мислення як інструмент розвитку креативності здобувачів вищої освіти. Ефективна економіка. URL : <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/issue/view/142>
7. L. Dranus, V. Dranus, T. Lunkina, O. Stoian Green Finance and Energy Transition. Chapter First Online: 08 February 2025. pp. 503–517. URL : https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-75960-4_46#citeas
8. Лункіна Т., Дранус Л., Дранус В. Корпоративна соціальна відповідальність : основні етапи розвитку. Інфраструктура ринку. №79. С.161-166. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2024/79_2024/29.pdf
9. Лункіна Т. І., Є. М. Лункіна. Розвиток та управління штучним інтелектом у світі: реалії сьогодення. Інфраструктура ринку. №83 2025. С. 210-214.
10. Лункіна Т. І., Шеремет А. О. Корпоративна соціальна відповідальність як інструмент підвищення ефективності управління підприємством : теоретичні підходи та практичний вплив. Сталий розвиток. №3 (54). 2025. URL : <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1330>.
11. Лункіна Т. І. Особливості мотиваційних аспектів різних поколінь Сталий розвиток. №4 (55). 2025. С. 48-52. URL : <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1389/1339>
12. Лункіна Т. І., Персань К. С., Лункіна Є. М. Управління людськими ресурсами: сутність і значення. Інфраструктура ринку. №85 2025. С. 135-140. URL : https://www.market-infr.od.ua/journals/2025/85_2025/22.pdf.
13. Соціальна відповідальність : навч. посіб. / [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.]; за заг. ред.. д.е.н., проф.. А.М.Колота. К.: КНЕУ, 2015. 519 с.

14. Олійник О. О. Соціальна відповідальність : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2017. 222 с.

15. Курінна І., Малярчук В., Саприкіна М., Супрунюк М., Трегуб О. Прозорість і корпоративна соціальна відповідальність. К. : Поліграфія «Юстон». 2018. 47 с.

16. Григор'єва О. В. Корпоративна соціальна відповідальність : навч.-метод. посіб. Полтава : ПолтНТУ, 2017. 88 с.

17. Глобальний договір ООН (UN Global Compact, 2000) www.globalcompact.org.ua

18. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України від 15.12.2008 – 2008 р. № 93. С. 89. Ст. 3103. http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015

19. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

20. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

21. Міжнародна організація праці: Конвенції та рекомендації, ухвалені міжнародною організацією праці URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/c395>

22. Конвенція МОП № 87 «Про свободу асоціації та захист права на організацію», 1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_125#Text

23. Конвенція МОП № 98 «Про право на організацію і на ведення колективних переговорів», 1949. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_004#Text

24. Конвенція МОП № 29 «Про примусову працю»), 1930. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text

25. Конвенція МОП № 105 «Скасування примусової праці»), 1957. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_013#Text

26. Конвенція МОП № 138 «Про мінімальний вік для прийому на роботу», 1973. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_054#Text

27. Конвенція МОП № 182 «Про найгірші форми дитячої праці»), 1999. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_166#Text

28. Конвенція МОП № 100 «Про рівну винагороду», 1951. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_002#Text

29. Конвенція МОП № 111 «Про дискримінацію (в галузі праці і занять)», 1958. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161#Text

30. Декларація Міжнародної організації праці основних принципів та прав у світі праці: ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії (Женева, 18 червня 1998 року). URL :

http://www.ilo.org/public/english/standards/declaration/declaration_ukrania.n.pdf

31. Generation Z Workplace Expectations Report. Deloitte : веб-сайт. URL : <https://www2.deloitte.com/insights/us/en/focus/technology-and-the-future-of-work/generation-z-workplace-expectations.html> (дата звернення: 10.06.2025).

32. KPMG Ukraine. URL : https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2024/11/kpmg-ceo-outlook-2024.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.07.2025).

33. Parimatch Tech. URL : https://mind.ua/publications/20228349-v-ochikuvanni-zmin-yak-mileniali-ta-pokolinnya-z-vimagayut-socialnoyi-vidpovidalnosti?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.07.2025).

34. Strauss, V.; Howe, N. Generations : The History of America's Future, 1584–2069 New York : William Morrow and Company, 1991. 538 p.

35. Strauss, V.; Howe, N. The Fourth Turning: An American Prophecy. New York : Broadway Books, 1997. 382 p.

36. Twenge, J. M. Generation Me : Why Today's Young Americans Are More Confident, Assertive, Entitled and More Miserable Than Ever Before. New York : Free Press, 2006. 304 c.

***Тетяна Іванівна Лункіна,
Любов Сергіївна Дранус***

Методична серія
Випуск № 475

**КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЕТИКА
ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ**

*Для виконання самостійної роботи
здобувачами вищої освіти ступеня «бакалавр»
спеціальності D 3 «Менеджмент» денної форми навчання*

*Друкується в авторській редакції
Комп'ютерна верстка В. Шевченко.
Друк С. Волинець. Фальцювально-палітурні роботи О. Мішалкіна.*

Підп. до друку 05.02.2026.
Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк різнограф.
Ум. друк. арк. 1,84. Обл.-вид. арк. 0,82.
Тираж 10 пр. Зам. № 7177.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003 м. Миколаїв, вул. 68 Десантиків, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №6124 від 05.04.2018